

Tlačová správa – Nesystematické a disproportčné zmeny legislatívy prístupu k umelému prerušeniu tehotenstva

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva ako národná inštitúcia pre ľudské práva a národný antidiskriminačný orgán upozorňuje na nesystematický a nevyvážený charakter predkladaných legislatívnych zmien v oblasti prístupu k umelému prerušeniu tehotenstva.

Národná rada Slovenskej republiky 14.7.2020 posunula do druhého čítania návrh číslo 154 skupiny poslankyň a poslancov OĽANO, ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o zdravotnej starostlivosti, Zákon o umelom prerušení tehotenstva a ďalšie zákony. Stredisko viacnásobne upozorňovalo na politizáciu témy umelého prerušenia tehotenstva, kedy predkladané návrhy zákonov nereflektovali spoločenskú potrebu ani odporúčania odbornej verejnosti. Tak, ako v minulých prípadoch, Stredisko musí konštatovať, že momentálne legislatívne status quo dostatočne chráni aj práva plodu aj práva ženy. K tomuto názoru sa priklonila tak prezidentka SR, ako aj verejná ochrankyňa práv a viaceré organizácie tretieho sektora. Legislatívny návrh mení znenie § 1 zákona o umelom prerušení tehotenstva, kde akcentuje na potrebu ochrany plodu, avšak upúšťa od zreteľu na ochranu života a zdravia ženy. Rovnako tak návrh nepripúšťa umelé prerušenie (resp. po novom ukončenie) tehotenstva ako úkon v záujme plánovaného a zodpovedného rodičovstva. Stredisko zároveň vyslovuje poľutovanie, že tento široký návrh úplne opomína potrebu vhodného nastavenia opatrení pre tie deti, ktoré sa už narodili.

Riziko znevýhodňovania v rámci predkladaných zmien spočíva najmä v rozdielnej prístupnosti tehotných žien k zdravotnej starostlivosti. Návrh zákona totiž uvádza povinnosť žien získať dva nezávislé lekárske posudky o zdravotných dôvodoch z dvoch odlišných zariadení v prípade, že požiadajú alebo súhlasia s vykonaním UPT zo zdravotných dôvodov. Týmto stavia do znevýhodnenej pozície tie ženy, ktoré nemajú dostatočný prístup k zdravotnej starostlivosti, či už z hľadiska geografického rozloženia poskytovateľov zdravotnej starostlivosti alebo z hľadiska finančnej náročnosti dochádzania do ambulancií často vzdialených desiatky kilometrov. Navyše sa kvôli logistickej, finančnej a časovej náročnosti oslabuje istota skupiny žien, že stihnú podstúpiť UPT v rámci prvého trimestra. Konkrétne ide o ženy, ktoré požiadajú alebo súhlasia s výkonom UPT, a v súvislosti s ich tehotenstvom nie je konštatované ohrozenie ich života alebo riziko ťažkého poškodenia plodu.

Ďalšie riziká vzniku nerovnosti a znevýhodňovania prináša zavedenie navrhovaného, eticky sporného poskytovania príspevku pri narodení dieťaťa vo výške 3570,14 eur. Na tento príspevok budú mať nárok tie ženy, ktorým sa narodí dieťa s „ťažkým poškodením“, „ťažkým genetickým poškodením“, či dieťa s „poškodením, pre ktoré nebude po narodení schopné života“. Hoci autorský tím návrhu zdôvodňuje tento príspevok ako „pomoc zo strany štátu na zvýšené výdavky súvisiace s narodením ťažko postihnutého dieťaťa“, fakt, že súčasťou tohto zdanlivo komplexného návrhu legislatívnych zmien nie je snaha o zlepšenie systému pomoci matkám a deťom, vyznieva spomínaných 3570,14 eur, žiaľ, len ako politické, navyše pokrytecké gesto. Systematické zmeny musia reflektovať reálne potreby matiek a takýchto detí, či už vo forme zlepšenia dostupnosti rehabilitačných procedúr, kompenzačných pomôcok, osobnej asistencie, inkluzívneho vzdelávania a ďalších, roky želaných krokov v smere najlepšieho záujmu detí so zdravotným znevýhodnením. Nastavenie príspevku navyše môže znevýhodňovať tie ženy, u detí ktorých sa prejaví „poškodenie“ až po narodení alebo neskôr ako po šiestom mesiaci života. Legislatívny návrh takisto nedefinuje, ktoré diagnózy, napríklad v prepojení na Medzinárodnú klasifikáciu chorôb, sa spájajú s novou terminológiou. Takáto neexistencia rozlišovacieho kľúča vytvára obavy o systematickosť a etickosť týchto návrhov.

Počet vykonaných umelých prerušení tehotenstva navyše rapídne klesá. Od roku 1997, kedy ich bolo na Slovensku vykonaných 20 855, klesol ich počet na 5824 v roku 2019. Akákoľvek zmena legislatívy by mala reflektovať potreby spoločnosti a nutnosť zastavenia nepriaznivého vývoja, no v prípade regulácie nepriaznivého demografického vývoja je nutné preskúmať vhodnejšie metódy ako sprísňovanie prístupu k umelému prerušeniu tehotenstva. Ďalšie úpravy musia smerovať k vytvoreniu

vhodných legislatívnych a sociálnych podmienok tak, aby sa rodiny rozhodli pre dieťa na základe slobodnej vôle, nie na základe zákonných obmedzení.

Nesystematickosť predkladaných zmien je viditeľná aj v ďalších opatreniach. Návrh uvádza potrebu zákazu reklamy na umelé prerušenie tehotenstva za účelom skvalitnenia slobodného rozhodnutia žien. Takáto nelogická a tendenčná úprava zákona znova stavia ženy do postavenia neslobodného subjektu neschopného sa rozhodnúť na základe dostupných informácií. Navyše, ak je účelom zákonodarcu odstránenie reklamy na tie produkty a služby, ktoré smerujú k ohrozeniu života a zdravia jednotlivcov, ďalším krokom NR SR by mal byť celoplošný zákaz reklamy na alkohol, rýchle občerstvenie a iné. Zákaz reklamy na poradenské služby v otázkach plánovaného rodičovstva navyše smeruje k ďalšiemu zhoršovaniu prístupu k informáciám o zdravotnej starostlivosti a k poradenstvu v oblasti plánovaného rodičovstva.

„Je poľutovaniahodné, že hlasy vedy a faktov sú v parlamente opäť prekričané hlasmi osobných presvedčení jednotlivých poslancov. Návrh zákona opäť nereflektuje reálne potreby žien, nie je založený na spoločenskom dopyte ani na odborných faktoch. Do popredia sa dostávajú nesystematické tvrdenia o potrebe ochrany tehotenstva, no absentujú komplexné kroky na podporu materstva, Návrh legislatívnych zmien navyše úplne vypúšťa aj potrebu proporčnej ochrany práv žien. V mene Slovenského národného strediska pre ľudské práva si dovoľujeme vyzvať všetkých poslancov a poslankyne NR SR, ktorým záleží na proporčnej ochrane práv žien a práva nenarodeného plodu, aby využili aspoň symbolických 96 hodín na vypočutie hlasov odbornej verejnosti z oblasti práva, sociológie a medicíny a až následne, na základe plnej informovanosti, rokovali o osudoch žien, plodov a detí v druhom čítaní“ vyhlásil Tomáš Földes, dočasne poverený výkonom funkcie výkonného riaditeľa SNSĽP.